

pore una caro, per quam sentimus tangibilia, videtur nobis esse unum sensum, quod tamen non sufficit, quia caro est medium sensus tactus, quod licet sit unum sensus possunt esse distincti, sicut auditus et visus sunt distincti, licet medium quod est aer sit unus.

Secundum dubium, an sit aliquod medium externum in tactu sicut in visu et auditu, id est, aliquod corpus non continuum ipsi tangenti, sed contiguum per quod sentiatur. Ad quod disputative respondet, non resolutive, nam si duo corpora se tangant in aqua, media aqua inter tangibile et tactum siquidem sentitur manus humectata ab illa, ergo etiam erit medius aer inter tangibilia, licet ob sui raritatem non discernatur.

Tertium dubium, an omnes sensus externi conveniant in hoc quod sentiant per medium externum. Respondet convenire cum duplici tamen discrimine. Primum, quod in prioribus tribus, scilicet visu, auditu, et odoratu objectum percipitur per medium externum, magnum et notabile; gustus autem et tactus per modicum. Secundo, quia in tribus prioribus objecta prius immutant medium, quam potentiam; in tactu vero simul patitur potentia ab objecto et medio, sicut si quis percussit super arma, simul patitur ab armis et a percussente.

Quartum dubium, an sensorium tactus sit ipsa caro, vel aliquid sub ea latens. ut nervus. Respondet carnem non esse ipsum sensorium tactus sed medium, non externum et discontinuum ab organo. Numerat deinde objecta tangibilia, scilicet calidum et frigidum, siccum et humidum, durum et molle, asperum et lena, dolor et voluptas, etc. debet ergo sensorium tactus esse liberum ab his qualitatibus, non quidem omnino, alias non esset mixtum, sed

habet illas temperatas, sentit vero solum excessivas.

Summa capituli XII.

In hoc ultimo capite comparat Aristoteles sensus externos inter se, et facit tria. Primum, proponit duo in quibus conveniunt; secundo, solvit duo problemata; tertio, proponit unum dubium et solvit.

Circa primum, dicit convenire omnes sensus in duobus. Primo, quod omnes sensus suscipiunt formas sine materia, hoc est species intentionales, sicut cera suscipit figuram sigilli, et non materialitatem ferri. Secundo, quod omnes sensus sunt in aliquo materiali subjecto, v. g. in sensorio seu organo, potestque dividi organum in proximum seu particulare, in quo potentia residet, et in commune seu mediatum, scilicet illud in quo primum seu immediatum continetur.

Circa secundum, primum problema est, quare sensibile vehemens ut nimia lux offendit sensum. Respondet quia fit vehemens alteratio in organo, quod certam requirit mensuram temperamenti et si illa exceditur offenditur sensus. Secundum problema, quare non sentiant plantæ cum habeant Animam. Respondet quia carent illis sensoriis seu organis tali temperamento dispositis, sicut requiritur ad sentiendum.

Circa tertium, proponit hoc dubium, an plantæ et aliæ res non sentientes patiantur ab objectis sensuum, ut a colore, sono, etc. Videtur enim solum potentias sensitivas ab illis pati posse, quia relative se habent potentie et objectum, deinde quia carent sensu, ergo non patiuntur a sensibili, denique quia species albi non imprimit albedinem in liquo vel in alio insensibili. Respon-

det. Philosophus non pati ab objectis sensu omnia insensibilia, sed solum illa quæ deserviunt tanquam medium ad deferendum spe-

cies, sicut fere sunt corpora diaphana, respiciuntque illas species, non ut effectus permanentes, sed per modum transeuntis.

SUMMA LIBRI III.

Aggreditur in hoc libro Philosophus explicare naturam Animæ intellectivæ. Ad quod agit tria. Primum, præmittit ea quæ ministrant intellectui, scilicet sensus internos, et propterea in principio recolligit numerum sensuum exteriorum, proceditque ad explicandos sensus internos. In secunda parte agit de ipso intellectu. In tertia, de consecuto ad ipsam, scilicet appetitu et loco motivo. Et hæc per tredecim capita.

Summa capituli I.

In hoc capite colligit numerum sensuum exteriorum. Et facit duo. Primum, probat non esse nisi quinque sensus. Secundo, solvit dubium illud cur sint plures sensus externi.

Circa primum, probat esse tantum quinque sensus externos. Et ratio ejus reducitur ad hanc formam, ut S. Thomas notat hoc libro, lectione prima. Quicumque habet aliquod organum sensus per quod cognoscuntur sensibilia, cognoscit per illud organum quæcunque sensibilia pertinent ad talem sensum, sed animalia perfecta habent omnia organa sensus, ergo cognoscunt omnia sensibilia, sed non habent nisi quinque sensus, ergo non sunt plures respectu propriorum sensibilium. Major constat, quia qui habet sensum tactus, per illum cognoscit omnes qualitates sensibiles, ergo similiter in aliis sensibus. Minor etiam probatur, quia necessario proportionatur media per quæ moventur sensus, et ipsa organa; sed non datur

nisi medium internum vel externum; internum convenit tactui et gustui, qui sine externo medio sentiunt, si vero loquamur de medio externo, illud solum est aer vel aqua, ignis enim propter summam activitatem non patitur a sensibilibus, neque terra propter nimiam densitatem, sola vero aqua et aer facile patiuntur a sensibilibus. Hoc autem medio aeris, et aquæ utuntur visus, auditus, et olfactus, ergo non sunt plures sensus externi, quia nec plura media immutantia. Quantum vero probet ista ratio, videri potest apud D. Thomam i p. q. lxxviii, art. iii.

Circa secundum, proponit difficultatem, quare plures sensus dati sunt a natura. Et respondet, quod ut non confundantur sensibilia communia cum propriis, datis enim pluribus sensibus quædam apprehenduntur a pluribus, et sunt communia, quædam a quolibet sensu, et sunt propria sensibilia.

Summa capituli II.

Incipit in hoc capite agere de sensibus internis. Et primo, de sensu communi in isto, in sequenti autem de phantasia. Igitur in hoc capite facit duo. Primum proponit dubium quoddam et solvit. Secundo, resolvit dari sensum communem.

Circa primum, tale dubium proponit. Cum constet nos cognoscere sensationes nostras, qua cognoscimus nos videre, nos audire, etc. queritur an hoc fiat ab eodem sen-

su vel ab alio. Respondet primo distinguendo in visione quod dupliciter sumi potest, uno modo ut immutatur a sensibili externo, et sic solum videt colorem, alio modo cum facta immutatione percipit se vivere, et sic etiam sentit ipsam visionem, et non solum colorem, scilicet in exercitio ipso. Secundo, solvit dicendo, quod ipsa visio seu videns quodammodo dici potest coloratum, quatenus actus sentiendi fit unum cum sensibili mediante specie, et sic ejusdem virtutis est videre colorem, et visionem quæ specie coloris formatur, et sic potentia, qua videmus nos videre, non est extranea ab ipsa potentia visiva.

Circa secundum, assurgit ex hoc ad probandum dari sensum unum commune præter istos quinque externos qui de omnium actibus iudicet. Nam licet unusquisque sensus iudicet de suis objectis propriis et discernat inter illa, ut inter album et nigrum ipse visus, tamen non poterit discernere inter album et dulce, quia ad hoc necesse erat cognoscere utrumque extremum, visus autem non nisi unum cognoscit, et tamen experimur nos cognoscere istas differentias et discernere inter sensibilia diversorum sensuum, ergo oportet ponere alium distinctum sensum commune, qui hæc omnia percipiat. Quomodo autem ille sensus communis moveri possit a sensibilibus ita diversis et in se contrariis. Respondet quod ea quæ sunt contraria in sensibus externis, respectu sensus, qui est universalior non habent contrarietatem, quia procedit sub altiori ratione, sicut centrum circuli unit omnes lineas quæ a contrariis partibus veniunt.

Summa capituli III.

Agit in hoc capite de phantasia, et facit tria. Primo, rejicit antiquo-

rum Philosophorum opinionem, qui confundebant sensum et intellectum. Secundo, ostendit quod phantasia neque est intellectus, neque sensus. Tertio, ostendit quid sit.

Circa primum, excludit opinionem Empedoclis, et Homeri, qui non distinguebant intellectum a sensu, eo quod intelligibile putabant esse aliquid corporeum sicut et sentire, existimantes utrumque fieri similitudine corporea, quia terram dicebant intelligi terra, et aquam aqua. Refutat autem hanc sententiam dupliciter, primo quia intelligere solum convenit hominibus, sentire pluribus aliis animalibus, ergo non sunt idem. Secundo, quia intellectu contingit sæpe nos falli, et errare, sensus autem non errat circa proprium sensibile, ergo aliud est sensus ab intellectu.

Circa secundum, probat phantasia non esse opinionem, neque sensum, neque intellectum, licet non sit sine sensu. Non est opinio, quia opinari non possumus cum volumus, phantasiari autem sic, ut enim opinemur requiritur fundamentum et ratio, ut imaginemur sufficit fictio. Item opinionem sequitur fides, et fidem persuasio, hæc autem irrationalibus non convenit, quibus tamen convenit phantasiari. Non est sensus, neque in potentia, quia hic semper adest animalis, phantasiari autem et imaginari non semper, quia non semper aliquid apparet: neque est sensus in actu, tum quia sensus semper est verus circa proprium objectum, phantasia autem decipi contingit, tum quia quæ sensu tenemus et tangimus, certo cognoscimus; quæ imaginamur, non certo semper tenemus; tum denique, quia in dormientibus datur imaginatio, sensus vero non operatur, sed ligatur. Non est intellectus, quia intellectus est circa prima principia, circa quæ non

est falsitas, imaginatio vero sæpe fallitur nec primis principiis innitur.

Circa tertium, concludit quid sit phantasia, quam definit per proprium actum, dicens quod phantasia est modus factus a sensu secundum actum, id est, esse actum internum, qui causatur a motione objecti sensibilis actu cogniti per sensum. Imaginatio enim non versatur circa objecta ad extra immediate, sed ut cognita seu sensata a sensibus externis, indeque alia non sensata elicit, objecta autem sensata et cognita possunt potentiam interioriorem movere. Et sic phantasia, quæ interior potentia est, ab exteriori sensu non a sensibili ipso immediate movetur. Dicitur tamen phantasia, quasi apparatus, sump-tu nomine a præcipuo sensu movente qui est visus et ab ejus lumine.

Summa capituli IV.

Ab isto capite incipit Agere aristoteles de intellectivis potentiis earumque actibus, quæ est secunda pars hujus libri, et hoc per quinque capita a quarto usque ad octavum hoc ordine. In hoc quarto capite agit de potentia intelligente quæ dicitur intellectus possibilis; in sequenti de intellectu agente; in sexto capite de duplici actu ejus, scilicet simplici apprehensione et compositione; in septimo de aliis duobus actibus, scilicet practico et speculativo. In octavo colligit quædam quæ conveniunt Animæ intellectivæ ex prædictis.

Igitur in hoc quarto capite agit de intellectu possibili, et dividitur in duas partes. In prima explicat, quid sit potentia intellectiva cognoscens seu intellectus possibilis. In secunda, solvit quædam dubia.

Circa primum, explicat naturam potentie intellectivæ per id in quo convenit cum sensu, et per id in quo differt. Convenit cum sensu, quia est potentia passiva seu receptiva specierum non quidem passionis proprie dictæ quæ est immutatio corruptiva, sed receptione intentionali. Unde colligit intellectum, licet non sit eapax passionis proprie dictæ, esse tamen receptivum specierum et nullam ex se habere, sicut materia prima ex se nullam habet formam. Differt vero a sensu in duobus. Primo, quia intellectus non est potentia organica seu corporea, alias non posset omnium corporum naturas percipere. Secundo, quod sensus ratione organi læditur ab excellenti sensibili, intellectus vero perficitur a maximo intelligibili.

Circa secundum, proponit quatuor dubia. Primum, circa objectum intellectus an per eandem facultatem cognoscamus universale et singulare, et distinguit singulare ab universali, quia illud dicit aliquid determinatum ad hanc materiam et has condiciones materiales, universale vero solum quidditatem ipsam seu naturam sine conditionibus illis naturalibus. Et sic respondet, singularia materialia (de his enim tantum est sermo) cognosci per sensum, universale vero per intellectum, in cognitione vero singularem se habere sicut lineam rectam et reflexam.

Secundum dubium, quomodo intellectus sit passivus, cum sit immaterialis, omne vero receptivum ratione naturæ recipit. Respondet receptionem naturalem seu materialem fieri ratione materiæ, intentionalem vero quæ est passio impropria in immaterialibus debet fieri.

Tertium dubium, an intellectus sit per se ipsum intelligibilis, an per aliquod superadditum. Respondet in,

tellec-tum per se esse immaterialem, sed non intelligere se per essentiam suam, quia est in pura potentia intelligibili, et non in actu, unde cum recipiat species ab objectis, ad instar illorum objectorum intelligitur et non immediate se ipso.

Quartum dubium, cur id quod est intelligibile non semper intelligit. Respondet quod res existentes in materia sunt intelligibiles in potentia, intelligibile autem in potentia non est idem intellectui, nec illi convenit intellectus.

Summa capitis V.

In hoc capite agit de intellectu agente. Et facit tria. Primo, probat debere dari intellectum agentem præter possibilem. Secundo, ostendit in quibus conveniat cum intellectu possibili, et in quo differat. Tertio, explicat quid sit intellectus in actu.

Circa primum, probat debere dari intellectum agentem, ex eo quod datur intellectus possibilis, qui non semper in actu, sed aliquando in potentia, aliquando in actu, ergo oportet quod sit aliquid per quod reducatur in actum, alioquin semper erit in potentia, reducitur autem in actum primum per species intelligibiles, ergo oportet dari aliquam potentiam, quæ producat istas formas seu actus primos, et tamen non cognoscit supponit species.

Circa secundum, convenit in tribus cum intellectu possibili. Primo, quia est separabilis a corpore, cum non sit potentia organica, sed spiritalis, agit enim in intellectu possibilem. Secundo, quod est impassibilis. Tertio, quod est mixtus, id est, non compositus ex naturis corporeis, neque actus organi corporei. Differt in uno, quia intellectus agens

est in actu cum sit potentia activa, possibilis in potentia ad recipiendas species.

Circa tertium, numerat tres condiciones intellectus in actu. Primo, quod sit res ipsa intellecta non in esse rei, sed in esse representativo. Secundo, quod intellectus in actu sit prior tempore et natura intellectu in potentia ordine perfectionis, quia potentia non reducitur in actum, nisi per id quod est actu, nec scientia aliqua fit, nisi ex præexistente aliqua cognitione, ut primo Post. dicitur. Tertio, quod intellectus in actu semper est in actu, possibilis vero aliquando est in potentia, aliquando reducitur in actum. In calce capitis colligit quod intellectus est separatus, id est, sine organo corporeo, quod incorruptibilis, quia caret corpore, quod perpetuus. Quomodo vero intelligat Anima separata. Respondet non reminisci, seu intelligere (scilicet eo modo quo nunc) quia corrumpitur intellectus passivus, id est, phantasia a qua hic dependet intellectiva cognitio, et fit reminiscentia.

Summa capitis VI.

Agit de duplici actu intellectus, et facit duo. Primo, dividit actum intellectus in simplicem et compositum. Secundo, explicat utrumque.

Circa primum, dividitur actus intelligendi in simplicem apprehensionem, qua intelligimus res simplici modo ut hominem, equum, etc. et in compositum, qua ista simplicia conjungimus vel separamus, ut faciendo propositionem: Homo est animal, vel homo non est lapis. In prima, nec est veritas nec falsitas, in secunda vero utrumque. Deinde simplex præcedit compositam, et ad illam ordinatur.

Circa secundum, explicat opera-

tionem simplicem seu cognitionem indivisibilem ex objecto suo, distinguitque triplex indivisibile seu incomplexum. Primum, quod solum est indivisibile ex parte modi, licet non sit ex parte rei, ut si aliquid complexum in se per modum unius accipiatur, accipiendo illud per modum unius extremi, ut si dicatur homo albus ambulat, ly homo albus sumitur per modum unius. Secundo, dicitur indivisibile quod habet unam speciem sui, licet alias habeat partes, ut domus, homo, lapis, etc. Tertio, dicitur indivisibile secundum modum et rem, quod nec actu habet partes nec in potentia, ut punctum.

Secundum autem operationem, quam dictionem vocat, hoc est affirmationem vel negationem, dicit esse semper veram vel falsam, intellectum autem non semper esse verum vel falsum, intellectus enim versatur circa quidditatem rei, in qua non contingit falli, sed in applicatione huius ad illud, quod est in compositione.

Summa capitis VII.

In hoc capite agit de alia divisione actuum intellectus, scilicet in practicum et speculativum. Et facit duo. Primo, repetit divisionem supra positam capite quinto de intellectu in actu et in potentia, ponitque inter illa duplex discrimen: primum, quod intellectus in actu est idem cum objecto non in esse rei sed in esse representativo, intellectus autem in potentia caret illa specie, et sic est res diversa ab objecto: secundum, quod intellectus in potentia ordine generationis in eodem homine præcedit intellectum in actu, proceditur enim de potentia ad actum.

Secundo, dividit intellectum in

practicum et speculativum, et utrumque explicat. Explicare autem intendit circa intellectum practicum et speculativum duo, scilicet quomodo a phantasmatis moveatur practicus intellectus, et quomodo differat a speculativo. Ad hoc autem explicandum præmittit, quomodo se habeat sensus in movendo, huius enim motui assimilatur motum intellectus. Et dicit quod sensus habet tria. Primum, moveri ab objecto a quo reducitur de potentia ad actum, non per motum physicum et corruptivum, sed per motum intentionalem in quo assimilatur sensus intellectui, qui etiam non patitur physice. Secundo, invenitur in sensu cognitio convenientis aut inconvenientis, quod natum est causare delectationem, vel tristitiam. Tertium, sequitur ex tali sensu in appetitu, fuga vel prosecutio. Similis ergo motus convenit intellectui, quia et movetur a phantasmatis sicut sensus a sensibilibus, et apprehendit rationem convenientis et inconvenientis altiori modo, id est, affirmando et negando, et sequitur deinde appetitus vel fuga. Et sicut omnes sensus externi terminantur ad sensum communem, ut ad quoddam medium et centrum, ita ad intellectum omnia sensibilia et phantasmata.

Ex hoc ergo explicat illa duo de intellectu practico. Primum, quod movetur a phantasmatis tam in præsentia, ut cum aliquid terribile per sensum videtur, quam in absentia, ut quando discurrit circa futura et deliberat de illis. Secundum, quod practicus intellectus et speculativus non differunt ex parte potentia, sed ad idem genus pertinent, quia uterque versatur circa verum et falsum, speculativus quidem absolute, practicus vero ut conveniens vel inconvenientis ad operandum.

Summa capituli VIII.

In isto capite colligit in summam tria corollaria. Primum, circa illud quod communiter dicebant antiqui quod Anima est omnia; et dicit verum esse, sed non in sensu quo ab illis dicebatur. Est enim Anima omnia, quia omnia cognoscit, per intellectum quidem est omnia intelligibiliter, et universaliter, per sensum sensibiliter, et non est omnia realiter in se, sed representative et per species.

Secundum est, quod intellectus in omni sua cognitione dependet a phantasmate et sensu, eo quod res quas intelligimus non sunt subsistentes sine sensibili magnitudine et accidentibus ut Plato ponebat. Unde qui speculatur res, oportet et speculari phantasma, quia per illud verificatur, quod cognoscit intellectus in abstracto.

Tertium est, quod differt inter phantasiam et intellectum, quia intellectus habet verum vel falsum in sua compositione et divisione, phantasia autem non respicit verum vel falsum.

Summa capituli IX.

Ab isto capite incipit ultima pars libri tertii in qua agit de potentia motiva, et appetitiva per quinque capite hoc ordine. Primo, agit de facultate motiva capite nono et decimo, per ipsam vero notificat de appetitiva, quae ad motum concurrunt. Deinde, comparat potentias, seu principia Animae quoad duo, primo quomodo insint animalibus perfectis, et imperfectis capite undecimo. Secundo, quanam earum sint necessariae, quanam utiles solum. Tandem in ultimo cap. comparat Animam ad corpus, ostendens quomodo non

possit esse corpus simplex, quod informatur ab Anima.

Igitur in hoc capite nono agit de potentia loco motiva, motu scilicet progressivo ostendendo quid non sit, in capite sequenti ostendendo quid sit. Dividitur ergo hoc in duas partes. In prima indicat dubitationem quamdam circa potentias Animae, quomodo distinguantur et quot sint, nam aliqui videbantur ponere illas indeterminate et sine fixo numero, alii dividebant in partem rationalem et irrationalem, contra quas divisiones agit disputative, non autem resolvit.

In secunda ergo parte ostendit, quod potentia loco motiva, de qua in praesenti agitur, nec est vegetativum, nec sensitivum, nec intellectivum, nec appetitivum. Non est vegetativum, tum quia motus progressivus non fit sine imaginatione, vegetatio autem ut nutrir et augetur ab imaginatione non pendet; tum quia in plantis est vegetativum et non progressivum. Non est sensitivum, quia in multis animalibus invenitur sensus, et tamen sunt immobilia, ut quae adherent saxis, et hoc ex natura sua, non ex privatione alicujus potentiae debite. Non est intellectivum quia nec est intellectus speculativus, cum hic non tractet de agendis, sed de naturis rerum in se considerandis, motus autem solum est de agendis, quia fit prosequendo vel fugiendo; nec est intellectus practicus, quia saepe proponitur et praecipitur aliquid fugiendum vel prosequendum, nec tamen sequitur motus, ut patet in incontinentibus. Nec denique est appetitivum, quia continentibus concupiscunt et appetunt, nec tamen moventur ad operandum.

Summa capituli X.

Assignat in hoc capite quid sit potentia loco motiva, et quae principia

ad motum concurrant, et facit tria. Primo, assignat principia dirigentia, seu imperantia motum, scilicet cognitionem et appetitum. Secundo, distinguit diversos modos appetitus. Tertio, assignat omnia quae concurrunt ad istum motum, non solum potentiam directivam sed etiam organicam.

Circa primum, nomine cognitionis seu intellectus comprehendit non solum intellectivam, sed etiam imaginativam, multi enim sequuntur phantasiam potius quam rationem, et in brutis nullam esse rationem constat. Similiter non intelligitur cognitio speculativa, sed practica, quia speculativa quaerit rationari propter scire, practica autem propter operari, seu movere. Sunt ergo ista duo principia motus progressivi, quia non movetur aliquis, nisi propter aliquem finem vel consequendum, vel fugiendum, et hoc est appetibile, appetibile autem movet appetitum in quantum cognoscitur, ergo cognitio et appetitus sunt principia motus, et haec reducuntur in unum principium, scilicet in ipsum appetibile cognitum, quod est primum unde motus incipit in intellectu et appetitu.

Circa secundum, docet esse duplicem appetitum, scilicet voluntatem, quae movetur ab apprehensione per intellectum, et sensitivum, qui movetur ab apprehenso per sensum, et hos esse distinctos appetitus patet, quia contrariis motibus moventur, quod enim placet uni, displicet alteri, et e converso, ut patet in continentibus, et in incontinentibus.

Circa tertium, docet tria concurrere ad motum progressivum, scilicet id quod movet, id quod movetur, et instrumentum motus. Id quod movet est duplex, scilicet movens immobile, et hoc est ipsum appetibile, et movens motum, et hoc est

appetitus motus ab appetibili cognito intentionaliter. Id quod movetur et non movet est corpus. Instrumentum, quo movet, est pars organica ut cor, quod in se habet principium et finem motus, quia pulsus et tractus quasi circulatione movet.

Summa capituli XI.

Dividitur hoc caput in duas partes. In prima, ostendit quomodo convenient principia motus progressivi animalibus imperfectis. In secunda, quomodo perfectis.

Circa primum, docet etiam imperfectissimis animalibus convenire appetitum et imaginationem quae sunt principia motus. Nam appetitum in eis esse constat, quia dolent retrahendo se si pungantur, et delectantur dilatando se si aliquid delectans sentiant, hi autem sunt actus appetitus. Est etiam imaginatio, quia appetitus non movetur nisi a propositione convenientis vel inconvenientis, sed in aliquibus hoc proponitur valde confuse et indeterminate et ita non moventur in distans.

Circa secundum, affirmat perfectissimo animali quale est homo, convenire perfectissime principium movendi, quia per appetitum deliberativum movetur, comparando scilicet et conferendo unum ad aliud quod proprium est rationis. Addit Aristoteles aliquando appetitum inferiorem non deliberativum vincere deliberationem, ut in incontinentibus, aliquando e contra deliberativum vincere appetitum inferiorem, sicut continentibus; et hoc est magis naturale, quia inferior naturaliter debet moveri a superiori. Cum autem ratio practica movet, oportet quod non solum concurrat ratio universalis quae parum movet, sed etiam particularis, quae dicit

hic et nunc. Et potest peccare ex hoc solum, quod particularis male applicet.

Summa capituli XII.

Comparat facultates seu potentias Animæ inter se, et ad diversa genera viventium ut ostendat quanam sint necessariae, quæ utiles. Et ponit duas conclusiones. Primo, omne vivens quamdiu vivit, necessario debet habere nutritivam potentiam, sed non omne vivens debet habere sensum. Prima pars constat, quia in tota vita vel est augmentum, vel status, vel decrementum, quorum nullum fit sine nutritione. Secunda pars patet in plantis quæ vivunt et non sentiunt.

Secunda conclusio: Animalibus sensus tactus et gustus sunt simpliciter necessarii, reliqui solum utiles. Prima pars probatur, quia sine tactu et gustu non possunt quærere alimentum, et sentire noxium vel conveniens, sine hoc autem non potest conservari vita. Neque potest hoc supplere intellectus, non est enim possibile quod aliquod corpus habeat intellectum sine sensu, unire nim Animæ intellectiva corpori ad acquirendam cognitionem rerum sensibilium, hæc autem per sensus attinguntur. Secunda pars patet, quia gustus et tactus sufficiunt ad conservandam vitam, reliqui ergo non propter necessitatem, sed propter utilitatem conducunt, quia ordinantur solum ad sentiendum res distantes, non se tangentes.

FINIS TOMI SECUNDI PHILOSOPHIÆ NATURALIS.

Summa capituli XIII.

In hoc ultimo capite probat Philosophus non posse corpus animalis esse simplex sicut in elementis. Ad quod inducit duas rationes supponendo quod omne sensitivum debet habere tactum, ut ostensum est. Prima ratio est, quia organum tactus non utitur medio externo quod est corpus simplex ad tangendum, v. g. aere vel aqua, sed immediate sentit rem affectam, ergo corpus tangens non potest esse simplex, sed organicum, quia debet percipere qualitates tangibiles, et sic esse in aliquo temperamento, seu medio ad eas percipiendas, ergo debet esse mixtum et temperatum non simplex. Secunda ratio, quia tactus non est perceptivus unius tantum qualitatis sed plurium, quia a multis ei potest nocementum venire, ergo est in potentia ad omnes, et sic debet constare temperamento earum, non una tantum, est ergo corpus temperatum non simplex.

Ex quo colligit tria. Primo, destructo tactu destrui animal, quia destruitur sensus alimentum. Secundo, sensibilia excellentia corruptentia tactum, etiam corrumpere animal. Tertio, quod simpliciter solus tactus est necessarius simpliciter animali, nam gustus, quem supra dixit esse necessarium, id habet propter tactum adjunctum, nam secundum se solum est propter voluntatem cibi.

INDEX

INDEX

QUESTIONUM ET ARTICULORUM OMNIUM QUÆ IN HAC SECUNDA PHILOSOPHIÆ NATURALIS PARTE CONTINENTUR.

SECUNDA PARS	
PHILOSOPHIÆ NATURALIS.	
—	
QUESTIO VIII.	
<i>De nutritione et augmentatione.</i>	
Art. I. — Quid sint augmentatio et nutritio et quomodo distinguantur.	4
Distinctio augmentationis a nutritione.	4
Art. II. — Quomodo intelligatur nutritio fieri ad partem substantiæ.	7
Art. III. — In qua actione consistat formaliter nutritio et ubi resideat nutritiva facultas.	11
Art. IV. — Utrum augmentatio dum durat et nutritio tota vita sint successivæ et continuæ.	18
Art. V. — Utrum in nutritione et augmentatione quælibet pars sumentis augeatur et nutriatur.	26
Art. VI. — Quomodo vivens maneat idem toto tempore nutritionis et augmenti.	29
QUESTIO IX.	
<i>De subjecto accidentium et principio individuationis.</i>	
Art. I. — Utrum accidentia materialia subjectentur in toto composito vel in sola materia prima.	32
Solvuntur argumenta.	39
Art. II. — Quid debeat fieri in accidenti ut separatim maneat a subjecto.	43
Art. III. — A quo principio sumatur individualio substantiæ materialis.	48
Variae sententiæ.	50
Resolutio.	51
Art. IV. — Quid sit materia signata quantitate quæ est principium individuantis.	60
Solvuntur argumenta.	64
Art. V. — Utrum accidentia individuantur a subjecto nec possint esse in eodem duo numero distincta.	68
Solvuntur argumenta.	72
QUESTIO X.	
<i>De elementis et primis qualitatibus.</i>	
Art. I. — Quid sit elementum et quod duplex et quæ sint qualitates primæ.	75
Solvuntur argumenta.	79
Art. II. — Utrum qualitates contrariæ se expellant in gradibus intensis et compatiantur in remissis.	81
Solvuntur argumenta.	88
Art. III. — Quæ qualitates conveniunt cuilibet elemento.	91
Art. IV. — Quomodo detur transitus de uno elemento ad aliud tam in symbolis quam in dissymbolis.	95
QUESTIO XI.	
<i>De mixtis et temperamento eorum.</i>	
Art. I. — Quæ sint mixta perfecta, quæ imperfecta et quod temperamentum	95